

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 196/2022-12

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Straku a sudcov Roberta Šorla a Martina Vernarského (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpeného HADBÁBNY & spol. advokátska kancelária, s. r. o., Prielohy 1012/1C, Žilina, proti rozsudku Okresného súdu Liptovský Mikuláš č. k. 4C/52/2012-515 z 11. apríla 2016 v spojení s rozsudkom Krajského súdu v Žiline č. k. 9Co/239/2016-591 z 22. septembra 2016 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Skutkové východiská

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 18. februára 2020 domáha vyslovenia porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy rozsudkom Okresného súdu Liptovský Mikuláš (ďalej len „okresný súd“) č. k. 4C/52/2012-515 z 11. apríla 2016 v spojení s rozsudkom Krajského súdu v Žiline (ďalej len „krajský súd“) č. k. 9Co/239/2016-591 z 22. septembra 2016. Sťažovateľ navrhuje napadnutý rozsudok krajského súdu zrušiť, vec vrátiť súdu na ďalšie konanie a priznať mu náhradu trov konania.

2. Sťažovateľ bol v procesnom postavení žalovaného 1 stranou civilného sporového konania, predmetom ktorého bol návrh žalobcov 1 až 5 o určenie, že vec patrí do dedičstva. Okresný súd napadnutým rozsudkom určil, že v jednotlivých výrokoch špecifikované nehnuteľnosti patria do dedičstva po nebohej [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], ktorá bola ku dňu svojej smrti ich výlučnou vlastníčkou. Súčasne zamietol žalobu smerujúcu proti žalovaným 1 až 3 v rozsahu, v akom neboli zapísaní v katastri nehnuteľností ako vlastníci jednotlivých nehnuteľností špecifikovaných v žalobe. Okresný súd dospel k záveru, že zmluva z 29. septembra 1989 uzatvorená medzi [REDAKOVANÉ] ako predávajúcou a [REDAKOVANÉ], v zastúpení

odvolacieho súdu nemôže obstať odkaz na § 387 ods. 2 CSP, keďže ani súd prvej inštancie na podstatné námietky nijako neodpovedal. Sťažovateľ preto považuje napadnuté rozhodnutia za arbitrárne a porušujúce jeho právo na spravodlivý súdny proces. Súčasne došlo k porušeniu práva sťažovateľa vlastníť majetok, pretože arbitrárnymi výrokmi súdov bolo konštatované, že sťažovateľ nie je vlastníkom sporných nehnuteľností.

6. Všeobecné súdy sa nezaoberali vecne a komplexne s vykonanými dôkazmi, v dôsledku čoho vo veci formulovali nesprávne právne závery. Znalecké dokazovanie totiž bolo založené na svedeckých výpovediach osôb majúcich záujem na výsledku sporu. Konajúce súdy mechanicky, formálne a bez vyhodnocovania dôkazov vo vzájomnej súvislosti a bez prihliadnutia na ustálenú súdnu prax vo veci posudzovania neplatnosti právneho úkonu pri duševnej poruche si osvojili závery znaleckého dokazovania, hoci tieto boli vzhľadom na spôsob a substrát informácií, z ktorých vychádzali, značne pochybné, nespoľahlivé a nejednoznačné. Súd nijako nereflektoval na námietky sťažovateľa týkajúce sa zdrojov informácií, z ktorých znalkyne vychádzali, teda že ide o príbuzných alebohej [REDAKOVANÉ] s eminentným záujmom na výsledku konania a o výpoveď ošetrojúcej lekárky, ktorá sa s najväčšou pravdepodobnosťou podieľala na strate zdravotnej dokumentácie alebohej. Súdu stačilo, že si výpovede týchto svedkov neodporovali. Nijako však nebral do úvahy, že ide o osoby, ktoré majú záujem na konštatovaní duševnej poruchy, ktorá sa následne prejaví pozitívne v ich majetkovej sfére; a že sa vyjadrujú k duševnému zdraviu svojej takmer dvadsať rokov zosnulej príbuznej a že ich tvrdenia o duševnej poruche sa prezentujú v čase, keď sa ako neúspešné ukázali ich pokusy o reštitúciu sporných nehnuteľností.

7. Súdy nesprávne konšatovali, že závery oboch znaleckých posudkov sa stotožňujú. Posudky sa odlišujú v tom smere, že [REDAKOVANÉ] priamo konšatovala, že nebohá trpela v deň podpisu kúpnej zmluvy duševnou poruchou, avšak [REDAKOVANÉ] k tejto otázke uviedla, že nemôže s istotou potvrdiť, či nebohá trpela duševnou poruchou alebo nie. Súd prvej inštancie sa absolútne nevysporiadal s uvedenými závermi znaleckého posudku [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ], kde sa znalkyňa vyjadrila, že bez vyšetrenia danej osoby, resp. riadnej zdravotnej dokumentácie, nie je možné spoľahlivo zistiť, či nebohá duševnou poruchou v čase podpísania kúpnej zmluvy trpela. Konajúce súdy nebrali do úvahy, že za daného stavu sú znalecké posudky len domnienkami znalcov.

8. Pri posudzovaní otázky nadobudnutia vlastníckeho práva vydržaním sťažovateľ v konaní opakovane tvrdil, že list žalobcov z roku 1996 nemôže byť objektívne spôsobilý na narušenie jeho dobromyseľnosti. V zmysle konštantnej judikatúry súdov okolnosti spochybňujúce dobromyseľnosť musia byť objektívnej povahy. List žalobcov z roku 1996, ktorý je len subjektívnym názorom a postojom jeho autora, nemôže byť objektívne spôsobilým narušiť dobromyseľnosť sťažovateľa. Súdy v tomto ohľade odignorovali aj fakt, že žalobcovia sa opakovane domáhali vrátenia nehnuteľnosti v rámci reštitučných konaní z dôvodu existencie tiesne u nebohej [REDAKOVANÉ] pri podpise spornej zmluvy. Už len samotný fakt, že žalobcovia viedli reštitučné konania s negatívnym výsledkom, podporuje dobromyseľnosť sťažovateľa.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

III.1. K namietanému porušeniu označených práv napadnutým rozsudkom okresného súdu:

9. Z princípu subsidiarity (čl. 127 ods. 1 ústavy) vyplýva, že právomoc ústavného súdu poskytnúť ochranu základným právam a slobodám je daná iba vtedy, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhodujú všeobecné súdy. Ústavný súd sa pri uplatňovaní svojej právomoci riadi zásadou, že všeobecné súdy sú ústavou povolané chrániť nielen zákonnosť, ale aj ústavnosť. Preto je právomoc ústavného súdu subsidiárna a nastupuje až vtedy, ak nie je daná právomoc všeobecných súdov (m. m. IV. ÚS 236/07). Ak ústavný súd pri predbežnom prerokovaní ústavnej sťažnosti zistí, že sťažovateľ sa ochrany základných práv alebo slobôd môže domôcť využitím jemu dostupných a účinných prostriedkov nápravy pred iným súdom, musí takúto sťažnosť odmietnuť z dôvodu nedostatku právomoci na jej prerokovanie (m. m. IV. ÚS 115/07).

10. Sťažovateľ využil svoje právo podať proti napadnutému rozsudku okresného súdu odvolanie, o ktorom bol oprávnený a aj povinný rozhodnúť krajský súd. Uplatnenie právomoci krajského súdu v danom prípade vylučuje právomoc ústavného súdu. Vzhľadom na uvedené ústavný súd pri predbežnom prerokovaní túto časť ústavnej sťažnosti odmietol podľa § 56 ods. 2 písm. a) v spojení s § 132 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) z dôvodu nedostatku svojej právomoci.

III.2. K namietanému porušeniu označených práv napadnutým rozsudkom krajského súdu:

11. K namietaným nedostatkom odôvodnenia napadnutého rozsudku krajského súdu ústavný súd uvádza, že ak je sťažovateľ presvedčený, že ich intenzita odôvodňuje vyslovenie porušenia jeho označených práv, potom v rámci existujúceho systému opravných prostriedkov bolo potrebné, aby tieto svoje výhrady predniesol v rámci dovolania ako mimoriadneho opravného prostriedku.

12. Sťažovateľ v dovolaní proti napadnutému rozsudku odvolacieho súdu v rámci dovolacieho dôvodu podľa § 420 písm. f) CSP uplatnil aj námietku nedostatočného odôvodnenia, resp. nepreskúmateľnosti napadnutého rozsudku, ktorou sa najvyšší súd v odôvodnení napadnutého uznesenia aj zaoberal (body 9 – 11 uznesenia najvyššieho súdu z 30. októbra 2019). Uplatnenie právomoci najvyššieho súdu v danom prípade vylučuje právomoc ústavného súdu zaoberať sa odôvodnením napadnutého rozsudku krajského súdu vo vzťahu k sťažovateľom vznesenej námietke premlčania (čl. 127 ods. 1 ústavy).

13. Pokiaľ ide o zvyšné dôvody ústavnej sťažnosti sústrediacie sa na kvalitu ustálenia skutkového stavu v konaní pred všeobecnými súdmi, ústavný súd odkazuje na svoju ustálenú rozhodovaciu prax, podľa ktorej z princípu nezávislosti súdov podľa čl. 144 ods. 1 ústavy vyplýva zásada voľného hodnotenia dôkazov (I. ÚS 67/06). Ústavnému súdu zásadne neprislúcha hodnotiť vykonané dôkazy (vyjadrenia fyzických osôb a právnických osôb, listiny, výsluchy svedkov, znalecké dokazovanie a iné), resp. ich dostatočnosť pre rozhodnutie všeobecného súdu vo veci samej. Takýto postup ústavného súdu by bol nielen v príkrom rozpore s právomocami ústavného súdu, ale popieral by základnú zásadu ústnosti a základnú zásadu bezprostrednosti súdneho konania, ktoré vytvárajú najlepšie predpoklady na zistenie materiálnej pravdy (III. ÚS 507/2012, IV. ÚS 19/2012). Pokiaľ všeobecné súdy ústavné garancie vyplývajúce najmä z čl. 46 až čl. 50 ústavy rešpektujú, ústavný

súd nie je oprávnený znovu „hodnotiť“ hodnotenia dôkazov všeobecnými súdmi, a to dokonca ani vtedy, keby sa s hodnotením sám nestotožňoval (II. ÚS 593/2011, III. ÚS 889/2018). Ústavný súd nie je a ani nemôže byť ďalšou opravnou inštanciou v systéme všeobecného súdnictva.

14. Ústavný súd, posudzujúc napadnutý rozsudok krajského súdu, komplexne a vo vzájomnej súvislosti s obsahom napadnutého rozsudku okresného súdu dospel k záveru, že aj keď krajský súd reagoval len minimálne na odvolacie námietky sťažovateľa, intenzita prípadného zásahu do jeho označených práv nemohla komplexne na základe jeho argumentácie dosiahnuť takú mieru, ktorá by bola z ústavného hľadiska neakceptovateľná alebo neudržateľná, keďže prvoinštančné a odvolacie konanie z hľadiska predmetu konania tvoria jeden celok (m. m. II. ÚS 78/05). S opakovanými námietkami sťažovateľa sa totiž v zásade vysporiadal v odôvodnení rozhodnutia súd prvej inštancie, aj keď sťažovateľ v ústavnej sťažnosti prezentuje opačný názor.

15. Ústavný súd v súvislosti s námietkou sťažovateľa týkajúcou sa záverov znaleckého dokazovania poukazuje na tú časť odôvodnenia rozsudku súdu prvej inštancie, v ktorej okresný súd uviedol, že podľa pokynov odvolacieho súdu vo veci nariadil znalecké dokazovanie a aj tzv. kontrolné znalecké dokazovanie. Ako vyplýva zo záverov obidvoch znaleckých psychiatrických posudkov znalkyň [REDAKOVANÉ] a [REDAKOVANÉ], nebohá [REDAKOVANÉ] trpela demenciou, pričom túto diagnózu je oprávnený už podľa jej príznakov stanoviť aj ošetrojúci lekár, v tomto prípade [REDAKOVANÉ]. Obe znalkyne potvrdili, že ďalším odborným vyšetrením (ktoré sa počas života nebohej ani nevykonávalo), by sa stanovilo, len o aký konkrétny typ demencie ide. Obidve znalkyne vylúčili, že u menovanej mohlo ísť o tzv. lucidum intervallum. Znalkyňa [REDAKOVANÉ] uviedla, že v dôsledku tejto duševnej poruchy boli vôľové a rozumové schopnosti [REDAKOVANÉ] vymiznuté. S jej závermi znaleckého posudku sa stotožnila aj [REDAKOVANÉ], ktorá podala kontrolný znalecký posudok. Obidva znalecké posudky boli vykonané post mortem za absencie zdravotnej dokumentácie nebohej. Znalkyne preto vychádzali z vyjadrení príbuzných, ktorí popísali, akým spôsobom sa duševná choroba u nebohej prejavovala, a vyjadrení ošetrojúcej lekárky nebohej (v starostlivosti ktorej bola od roku 1981 až do svojej smrti, pozn.), ktoré sa vzájomne nerozporovali. Informácie znalkyni poskytla žalobkyňa 1, jej postoj k zdravotnému stavu svojej matky – nebohej sa nezmenil, pretože táto už žalovaného 1 v roku 1996 písomne upozorňovala, že jej nebohá matka bola duševne chorá. Preto okresný súd nemal dôvod pochybovať o pravdivosti ňou poskytnutých informácií, ktoré korešpondujú aj s výpoveďami ostatných žalobcov, svedkov a ošetrojúcej lekárky nebohej. Zhodnotiac vykonané dôkazy jednotlivo i vo vzájomnej súvislosti okresný súd dospel k záveru, že žalobcovia uniesli dôkazné bremeno a preukázali, že nebohá v čase vykonania tohto právneho úkonu trpela duševnou chorobou, v dôsledku ktorej nemohla posúdiť následky svojho správania (rozumová – rozoznávací schopnosť) napriek tomu, že súdnym rozhodnutím nebola počas života pozbavená spôsobilosti na právne úkony.

16. Oba znalecké posudky potvrdili aj závery znaleckého psychiatrického posudku [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ] (z roku 2009) a rovnako korešpondovali s obsahom svedeckých výpovedí. Vzhľadom na vážnosť a trvalosť nepriaznivého zdravotného stavu diagnostikovaného už od roku 1981 ako demencia, potvrdeného už uvedenými znaleckými posudkami, okresný súd uzavrel, že nebohá ako predávajúca nemohla posúdiť význam právneho úkonu so všetkými jej dôsledkami, konala v takej duševnej poruche, ktorá ju robila na tento právny úkon neschopnou. Kúpnopredajnú zmluvu z 29. septembra 1989 preto súd vyhodnotil ako absolútne neplatný právny úkon.

17. Vo vzťahu k spornej otázke, či sťažovateľ nadobudol vlastnícke právo k predmetnému pozemku jeho vydržaním, okresný súd v odôvodnení svojho rozhodnutia uviedol, že narušenie dobrej viery držiteľa veci alebo vykonávateľa práva nastane okamihom, keď sa stali známymi skutočnosťami, ktoré z hľadiska objektívneho posudzovania museli u neho dôvodne vyvolať pochybnosti o tom, že mu vec alebo právo patrí. Pre stratu dobrej viery držiteľa veci nie je určujúce, kedy stratí svoje doterajšie presvedčenie o svojom vlastníctve, ale kedy sa mu dostane informácia objektívne spôsobilá na to, aby zapochyboval, že mu vec náleží. Okresný súd konštatoval, že k strate dobrej viery sťažovateľa došlo 21. februára 1996 počas plynutia vydržacej desaťročnej lehoty, keď sa z listu žalobkyne 1 dozvedel, že kúpnopredajnú zmluvu uzavrela osoba duševne chorá. Ide o informáciu, ktorá bola objektívne spôsobilá viesť na strane sťažovateľa k vzniku pochybnosti, že mu predmetná nehnuteľnosť patrí. Následne aj v rámci správneho konania, v ktorom si žalobcovia uplatnili reštitučný nárok, tvrdili, že nebohá poručiťka trpela duševnou poruchou. Strate dobromyseľnosti sťažovateľa nasvedčovala aj tá skutočnosť, že poručiťka a po jej smrti nikto z jej príbuzných si dosiaľ kúpnu cenu za predmetný pozemok neprevzal, táto je stále uložená na depozitnom účte sťažovateľa.

18. Ústavný súd, vychádzajúc z uvedeného, konštatuje, že postup krajského súdu, ktorý sa pri posudzovaní odvolania sťažovateľa v celom rozsahu stotožnil s právnym záverom okresného súdu o absolútnej neplatnosti kúpnopredajnej zmluvy, na základe ktorého okresný súd žalobe vyhovel a určil, že sporné nehnuteľnosti patria do dedičstva po nebohej, a odvolacie námietky sťažovateľa vyhodnotil ako nespôsobilé na zmenu skutkového a právneho stavu zisteného súdom prvej inštancie, nemožno považovať za arbitrárny alebo ústavne neudržateľný. Krajský súd dospel k uvedenému záveru vyhodnotením znaleckého a kontrolného znaleckého dokazovania, ako aj ďalších vo veci vykonaných dôkazov, najmä výsluchov svedkov, pričom nemožno prisvedčiť názoru sťažovateľa, že išlo len o osoby, ktoré mali záujem na konštatovaní duševnej poruchy nebohej (napr. ošetrojúca lekárka nebohej). Aj príbuzní nebohej (v postavení žalobcov) len popisovali, akým spôsobom sa duševná choroba u nebohej prejavovala. Ústavný súd zároveň konštatuje, že odôvodnenie napadnutého rozhodnutia krajského súdu nadväzujúceho na dôvody rozhodnutia súdu prvej inštancie dostatočne objasňuje skutkový a právny základ rozhodnutia bez toho, aby zachádzal do detailov sporu, preto spôsob jeho odôvodnenia nie je v rozpore so zárukami vyplývajúcimi zo základného práva na súdnu ochranu a nemožno mu vyčítať arbitrárnosť. V tejto súvislosti ústavný súd pripomína, že nie je opravnou inštanciou všeobecných súdov (I. ÚS 31/05). Skutkový stav a právne závery všeobecného súdu sú predmetom kontroly zo strany ústavného súdu len vtedy, ak by prijaté právne závery boli so zreteľom na skutkový stav arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neudržateľné (podobne aj IV. ÚS 43/04). Keďže právny záver krajského súdu v okolnostiach sťažovateľovej veci takéto znaky nevykazuje, ústavný súd nie je oprávnený ho nahrádzať.

19. K tvrdeniu sťažovateľa, že závery oboch znaleckých posudkov nie sú totožné, treba uviesť, že znalkyňa [REDAKOVANÉ] síce uviedla, že s úplnou (100 %) istotou nemôže potvrdiť, či nebohá bola alebo nebola spôsobilá na právny úkon (podpísanie kúpnej zmluvy), no v závere svojho posudku sa priklonila k názoru znalkyne [REDAKOVANÉ], podľa ktorého u [REDAKOVANÉ] už v období pred právnym úkonom prebiehal plynulo progredientne proces demencie, a to stredne ťažkej zmiešanej demencie, ktorý mal rozhodujúci vplyv na jej postoje, úsudok, chápanosť, jej rozpoznávaciu, intelektovú a vôľovú schopnosť boli defektné v takej miere,

že nebola schopná plne pochopiť význam a posúdiť následky právneho úkonu. Tento pre vec podstatný záver nebol teda v priamom rozpore so záverom znalkyne [REDACTED]. Tvrdenie sťažovateľa, že znalecké posudky nevedli k istote, či nebohá v čase uzavretia kúpnej zmluvy skutočne trpela duševnou poruchou, ústavný súd považoval len za polemiku so závermi, ktoré znalkyne vyslovili v znaleckých posudkoch a ktoré ústavný súd v zmysle svojej judikatúry nie je oprávnený „znovuhodnotiť“. Sťažovateľ vo svojej argumentácii, podľa ktorej list žalobcov z roku 1996 bol len subjektívnym názorom autora bez podkladov a relevantných dôkazov, zjavne nezohľadnil okolnosť, že prílohou listu bolo aj lekárske potvrdenie (str. 12 posledný odsek rozsudku okresného súdu).

20. Ústavný súd na základe uvedeného dospel k záveru, že sťažovateľom uplatnené námietky sú nedôvodné a nesignalizujú takú priamu príčinnú súvislosť s možným porušením základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, na základe ktorej by po prípadnom prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie reálne mohol vysloviť ich porušenie. Skutočnosť, že konajúce súdy v napadnutých rozhodnutiach vyslovili právny názor, s ktorým sa sťažovateľ nestotožňuje, nemôže sama osebe viesť k záveru o porušení označeného práva. Keďže ústavný súd nedospel k záveru o porušení základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy napadnutým rozhodnutím krajského súdu, a tým k spochybneniu jeho ústavnej udržateľnosti, neprichádza do úvahy ani možnosť vyslovenia porušenia základného práva sťažovateľa vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy. Vychádzajúc z uvedeného, ústavný súd pri predbežnom prerokovaní ústavnú sťažnosť namietajúcu porušenie označených práv napadnutým rozhodnutím krajského súdu odmietol podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde z dôvodu zjavnej neopodstatnenosti.

21. S prihliadnutím na odmietnutie ústavnej sťažnosti ako celku rozhodovanie o ďalších návrhoch sťažovateľa uplatnených v ústavnej sťažnosti stratilo opodstatnenie, preto sa nimi ústavný súd už nezaoberal.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 31. marca 2022

Peter Straka
predseda senátu